Internationale Veiligheidsstrategie 2026-2030: Versterkte Europese veiligheid via de NAVO, EU en partnerschappen

De veiligheid van Nederland en Europa staat onder druk. Een agressief Rusland, steeds assertiever China, de veranderende opstelling van de Verenigde Staten, in combinatie met hybride dreigingen, de inzet van economie als dwangmiddel en nieuwe technologieën plaatsen Nederland en Europa voor een grote veiligheidsopgave. We moeten opschalen en meer verantwoordelijkheid nemen voor onze veiligheid. Met een versterkte internationale veiligheidsinzet beschermen we de vrijheid en welvaart in ons Koninkrijk. Met dat doel voor ogen zet dit kabinet de komende jaren in op versterkte Europese veiligheid via de NAVO, de EU en partnerschappen.

Inzet op versterkte Europese veiligheid is geen keuze maar simpelweg noodzakelijk. In deze internationale veiligheidsstrategie zetten we de prioriteiten uiteen voor het ministerie van Buitenlandse Zaken. Concreet betekent dit een krachtige NAVO waarbinnen Europa de verantwoordelijkheid neemt voor het leeuwendeel van de eigen conventionele verdediging. De EU heeft een belangrijke aanvullende rol te spelen op het gebied van de Europese veiligheid en defensie. Dit door het bevorderen van de defensiegereedheid, de economische veiligheid en weerbaarheid en met een eigen EU-veiligheidsstrategie. Nieuwe partnerschappen op politiek, economisch en veiligheidsgebied met landen zijn daarbij essentieel. Partnerschappen zijn intensiever naarmate onze waarden en belangen meer met die van andere landen overlappen.

We nemen onze eigen kracht als uitgangspunt – als Nederland en Europa - om een sterke plek te hebben aan de geopolitieke onderhandelingstafel. Dit is noodzakelijk: de verschuivende wereldorde gaat gepaard met geopolitieke competitie met een effect op onze veiligheid. We willen onze open economie en internationale verbondenheid zoveel mogelijk behouden: hieraan hebben we een belangrijk deel van onze welvaart te danken. Tegelijkertijd zien we dat toegang tot kennis, technologie, energie en kritieke grondstoffen in toenemende mate bepalend is voor het waarborgen van onze nationale veiligheid en internationale stabiliteit. Daarom zetten we in op een veiliger, zelfstandiger en weerbaarder Europa. Niet alle afhankelijkheden kunnen worden afgebouwd, ook niet Europees. Afhankelijkheden zijn ook niet per definitie negatief, omdat ze onderdeel zijn van ons handelssysteem en bijdragen aan onze welvaart, weerbaarheid en efficiëntie. Daarom is een gerichte aanpak van belang. Met realisme zet Nederland in op het afbouwen van onze cruciale eenzijdige afhankelijkheden. Daarmee kunnen we ook partners en bondgenoten geloofwaardig aanspreken wanneer hun handelen onze fundamentele waarden en belangen raakt.

Een weerbaarder Nederland en Europa vraagt om financiële en economische offers, en bereidheid van eenieder om zich in te zetten voor weerbaarheid en vrijheid. Dit is nodig om onze veiligheidsbelangen te beschermen, in Nederland, het Caribisch deel van het Koninkrijk, Europa en daarbuiten.

Deze internationale veiligheidsstrategie markeert een paradigmaverschuiving. Hierbij komt de nadruk voor het ministerie van Buitenlandse Zaken te liggen op de bevordering van de Europese veiligheid. Dit is de voornaamste opgave tot en met in ieder geval 2030. Dit heeft ook gevolgen voor de keuzes die we moeten maken binnen onze diplomatieke inzet, personeel en ons financiële instrumentarium. Internationale samenwerking is cruciaal om onze doelen ter versterking van de Europese veiligheidsarchitectuur te bereiken. Veiligheidsdiplomatie is essentieel om deze doelstellingen te verwezenlijken.

De internationale veiligheidsstrategie zet de prioriteiten op het gebied van veiligheidsbeleid voor het ministerie van Buitenlandse Zaken uiteen voor de periode 2026-2030. We werken samen met diverse andere spelers en departementen op het gebied van (nationale) veiligheid. We werken nauw samen met het ministerie van Defensie, wiens inzet is beschreven in de Defensienota.[1] Ook het ministerie van Economische Zaken en Klimaat; [2] ministerie van Justitie en Veiligheid (in het bijzonder de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid); [3] de inlichtingen- en veiligheidsdiensten; en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zijn belangrijke partners. Voor de bredere inzet van het ministerie van Buitenlandse Zaken, inclusief de samenhang met het instrumentarium op het gebied van

buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking, verwijst het kabinet naar de beleidsbrief Buitenlandse Zaken.[4] De Veiligheidsstrategie voor het Koninkrijk der Nederlanden 2023-2029 en de Rijksbrede Risicoanalyse Nationale Veiligheid die daaraan ten grondslag ligt blijven het Rijksbrede kader.[5][6] Deze Rijksbrede veiligheidsstrategie voor de periode 2023-2029 zet de inspanningen uiteen ten behoeve van onze nationale veiligheid. Dat geldt ook in het bijzonder voor de veiligheidsinzet voor het Caribisch deel van het Koninkrijk. Deze internationale veiligheidsstrategie 2026-2030 gaat hoofdzakelijk in op het Europese deel van het Koninkrijk en betreft een nadere uitwerking van de Beleidsbrief Buitenlandse Zaken op dit terrein.

Deze internationale veiligheidsinzet behelst een ambitieus programma gericht op Versterken, Beschermen en Steunen.[7] Hierbij hanteren we een 360-graden aanpak. Binnen deze internationale veiligheidsstrategie zijn de volgende aandachtsgebieden van belang.

Sterker Europa binnen de NAVO

We zetten in op het verwezenlijken van een sterker Europa binnen de NAVO. Dit betekent onder meer een Europa dat versneld de capaciteiten opbouwt om de *burden shift* in de NAVO uit te voeren. We geven dit vorm binnen de NAVO-capaciteitenplanning, voeren nauw overleg met de VS en werken aan nauwe en versterkte samenwerking met gelijkgezinde Europese bondgenoten. We zijn gecommitteerd aan de opbouw van defensiecapaciteiten. We zetten ons zo in voor een *burden shift* zonder verrassingen en gaten in de collectieve afschrikking en verdediging. We geven prioriteit aan de belangrijkste Europese tekortkomingen, realiseren strategische prioriteitstelling en verdiepte samenwerking en streven zo na dat Europa zo snel als mogelijk een zo eigenstandig mogelijke rol kan spelen in de verdediging en afschrikking in Europa. De EU heeft een belangrijke aanvullende rol te spelen op het ontwikkelen van de Europese veiligheid en defensie: die ziet hoofdzakelijk op financiering, coördinatie en het vereenvoudigen van wetgeving. De politieke werkzaamheden van onze permanente vertegenwoordigingen bij de NAVO, bij de EU en op de Europese posten zijn onmisbaar. Het ministerie van Buitenlandse Zaken draagt met voorbereiding van besluitvorming in NAVO- en Europees verband bij aan de NAVO-afschrikking en verdediging. Diplomatieke inzet voor de Europeanisering van de NAVO en samenwerking met NAVO-bondgenoten zijn essentieel.

Strategische veiligheid

Het NAVO-bondgenootschap is en blijft voor Nederland en Europa de hoeksteen van de Europese veiligheid. De Amerikaanse nucleaire capaciteiten zijn en blijven essentieel voor NAVO-afschrikking. In aanvulling op de NAVO en de Amerikaanse afschrikkingscapaciteiten onderzoekt Nederland met relevante partners op welke manier de Europese dimensie van nucleaire afschrikking versterkt kan worden. Nederland neemt verantwoordelijkheid binnen de nucleaire taak van de NAVO en werkt aan concretisering van de samenwerking met Frankrijk op dit gebied.

Defensie-industrie

Een krachtige en zelfstandige Europese defensie-industrie is een noodzakelijke component van Europese veiligheid en afschrikking. Nederland streeft naar het doorbreken van nationale focus en naar een Europese defensie-industrie die concurrerend en innovatief samenwerkt met internationale partners bij onderzoek, ontwikkeling, productie en onderhoud van Europese strijdkrachten. Openheid voor derde landen zoals het VK, Canada, Noorwegen, de VS en waar mogelijk ook Turkije, is daarbij essentieel. Ook nauwe samenwerking met Aziatische partners zoals Japan en Zuid-Korea is van belang. Daarbij zijn het realiseren van schaalvoordelen, bevorderen van onderzoek en innovatie en het verminderen van risicovolle strategische afhankelijkheden door diversificatie en redundantie leidend. Deze investeringen dragen ook bij aan economische groei en innovatie. Ook zet het kabinet in op het ontwikkelen van Europese alternatieven, zoals de oprichting van een Europese defensie-innovatieautoriteit naar voorbeeld van het Amerikaanse DARPA. Deze inzet geven we samen met het ministerie van Defensie en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat vorm.[8] Met het ministerie van Onderwijs,

Cultuur en Wetenschap werken we in dit kader ook samen op het gebied van onderzoek. Het ministerie van Buitenlandse Zaken speelt een actieve rol op het gebied van onderhandelingen in EU- en NAVO-verband over het (financiële) instrumentarium voor de defensie-industrie, het aanboren van nieuwe netwerken via onze ambassades, en het aanjagen van Europese samenwerking op dit terrein.

Economische veiligheid

Economische veiligheid gaat over zowel het beschermen van publieke belangen als het versterken van strategische sectoren en is onlosmakelijk verbonden met concurrentievermogen en weerbare toeleveringsketens. Leveringszekerheid van defensiegoederen, energie, technologie en kritieke grondstoffen is essentieel voor onze veiligheid en welvaart. Ook gezondheidszekerheid vormt een kritieke laag van economische veiligheid. We versterken daarom onze economische veiligheid en weerbaarheid, samen met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en het ministerie van Justitie en Veiligheid. [9] Dit doen we onder andere met inzet op digitale technologische relevantie. Het beleid is adaptief en risico-gebaseerd, om de nationale veiligheidsbelangen zo goed mogelijk te waarborgen en marktverstoring te minimaliseren. Het credo blijft: 'open waar het kan; gesloten waar het moet'. Een open en concurrerende economie is beter bestand tegen schokken. Internationale handel zorgt daarmee voor verbeterde weerbaarheid: hierdoor zijn er meerdere aanbieders van essentiële goederen en een grotere markt om op terug te kunnen vallen in tijden van crises. Dit kabinet zet in op het gericht mitigeren van risicovolle strategische afhankelijkheden. Daarmee maken we onszelf minder kwetsbaar voor economische dwang, zoals ook is beschreven in de Beleidsbrief Buitenlandse Zaken. Daartoe bouwen we dankzij diplomatieke inzet internationale coalities om gediversifieerde toeleveringsketens, betrouwbare productiecapaciteit en kennispartnerschappen te bevorderen, waarin onze waarden zijn geborgd en die ondersteunend zijn aan onder andere de Europese defensie-industrie. Europa heeft een sterkere eigenstandige positie in het digitale domein nodig, waardoor we in staat zijn de veiligheid van onze burgers beter te waarborgen. Verder zet het kabinet onder de Nationale Grondstoffenstrategie (NGS) in op een aanpak om de leveringszekerheid van kritieke grondstoffen te vergroten. Ook zet het kabinet in dit kader in op het bevorderen van de circulaire economie.

Steun aan Oekraïne, als onderdeel van de Europese veiligheidsarchitectuur

Militaire en niet-militaire steun zijn essentieel om Oekraïne in staat te stellen de Russische agressie te weerstaan. We zetten onze eigen militaire en financiële steun aan Oekraïne meerjarig en onverminderd voort. Dit doen we ook voor onze eigen veiligheid. Terwijl de Russische agressie onverminderd doorgaat, laat Oekraïne zien al een bijdrage te leveren aan onze veiligheid, onder meer door het uitschakelen van Russische militaire capaciteiten, door ervaringen die zij opdoen aan het front, data en technologie ten aanzien van moderne oorlogsvoering met partners te delen, en door hun innovatieve defensie-industrie open te stellen voor coproductie met bondgenoten, waaronder Nederland. De uitkomst van de Russische agressie-oorlog tegen Oekraïne is bepalend voor de toekomst van de Europese veiligheid, waar Oekraïne deel van uitmaakt en waar Nederland en andere Europese landen van profiteren.

Een besluitvaardig Europa

Een handelingsbekwaam Europa moet in staat zijn om zelfstandiger op te treden in het veiligheidsdomein. Nederland streeft naar een NAVO waarbinnen Europa op termijn zelfstandiger in het volledige spectrum militair kan optreden. De Europese Unie heeft een belangrijke aanvullende rol te spelen op het gebied van veiligheid en defensie. EU-NAVO samenwerking is van blijvend belang voor de aanpak van verschillende dreigingen. We zetten binnen de EU in op het afschaffen van besluitvorming via unanimiteit bij het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid. We kunnen niet wachten op consensus, de geopolitieke realiteit dwingt tot keuzes. Waar nodig zet Nederland daarom ook in op kopgroepen binnen en buiten de EU om geopolitiek handelingsvermogen voor Europa te realiseren. Centraal daarbij

staat een Europa dat uitgaat van de eigen kracht en slagvaardig kan optreden, niet alleen binnen de eigen grenzen maar ook daarbuiten.

1. Dreigingsanalyse

1.1 Verschuivende wereldorde en strategische competitie

De wereldorde verschuift van een op regels gebaseerde orde naar een die zich meer richt op het recht van de sterkste. Dit zet de veiligheid van Europa onder druk, met directe gevolgen voor Nederland als 18e economie ter wereld en als open, internationaal verweven handelsnatie. Afkalvend draagvlak voor de internationale rechtsorde en multilateralisme schaadt middelgrote, democratische en open landen zoals Nederland.

Rusland intensiveert de samenwerking met landen die het land steunen in de oorlog tegen Oekraïne. Noord-Korea levert troepen die vechten tegen de Oekraïense strijdkrachten. Iran levert wapens (o.a. *Shahed*-drones, ballistische rakketten), technologische kennis en expertise van productie en capaciteiten. Chinese bedrijven leveren materiële steun aan het Russische militair-industrieel complex.

Verdragen over wapenbeheersing, ontwapening en non-proliferatie staan onder druk, worden geschonden of zijn beëindigd. Afbrokkelende strategische stabiliteit, groeiende kernwapenarsenalen en onverantwoorde Russische nucleaire retoriek vergroten de kans op nucleaire escalatie.

De VS zijn onze belangrijkste bondgenoot en de wereldmacht met wie wij de meeste belangen delen. Samen vertegenwoordigen de VS en Europa ongeveer de helft van de wereldeconomie. Hoewel Europa stappen zet om meer verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen veiligheid, zijn de NAVO en de Europese veiligheid nog altijd zeer afhankelijk van de VS.

Deze ontwikkelingen raken onze fundamentele waarden en belangen. De tijd waarin liberaal-westerse waarden de boventoon voeren lijkt voorbij en het dreigingsbeeld wordt risicovoller.[10] [11] Veranderingen in de wereldorde lijken steeds meer effect te hebben. Landen zijn steeds meer bereid om hun macht actief in te zetten om hun belangen te verdedigen bij internationale instituties en samenwerkingsverbanden. We moeten daarom snel zelfredzamer worden wat betreft onze eigen veiligheid. Tegelijkertijd blijft onze vrijheid en welvaart zeer nauw verweven met veiligheid wereldwijd.

1.2 Europese veiligheid onder druk

De Europese veiligheid staat onder stevige druk. De Russische agressieoorlog tegen Oekraïne raakt de veiligheid van heel Europa. Na vier jaar is de oorlog uitgegroeid tot een uitputtingsslag met verwoestende gevolgen voor Oekraïne. Het Kremlin ziet deze oorlog als onderdeel van een existentieel conflict met het Westen. Ongeacht de afloop moeten we rekening houden met een langdurig verslechterd veiligheidsklimaat. Dit kan ook onze manier van leven raken.

Een Russische oorlog tegen de NAVO is volgens inlichtingen- en veiligheidsdiensten een reële mogelijkheid. Rusland treft nu al concrete voorbereidingen voor een mogelijk conflict met de NAVO.[12] Europa moet zich, samen met partners, voorbereiden op een mogelijke militaire confrontatie. Onderdeel hiervan zijn conventionele en beginnende nucleaire wapenwedlopen.

Hybride dreigingen zijn al dagelijkse realiteit voor onze samenlevingen en zullen naar verwachting langdurig aanhouden. Statelijke actoren, met name een agressief Rusland en een steeds assertiever China, vormen een concrete bedreiging voor de Nederlandse en Europese veiligheidsbelangen. Met vijandige acties onder de drempel van gewapend conflict proberen zij samenlevingen te ontwrichten, angst aan te jagen en steun aan Oekraïne te ondermijnen. Hybride dreigingen en inmenging maken onderdeel uit van de bredere Russische dreiging, capaciteitsopbouw en gevechtservaring.

Europese samenlevingen worden toenemend geconfronteerd met ongewenste buitenlandse inmenging, spionage, sabotage, luchtruimschendingen, cyberaanvallen en economische dwangmaatregelen, vooral vanuit Rusland, China en Iran, die daarbij ook criminele netwerken en

'wegwerpagenten' inzetten. De risicobereidheid neemt toe en acties gaan gepaard met een geweldscomponent in het fysieke domein. Desinformatie, informatiemanipulatie, beïnvloeding van democratische processen, intimidatie, (online) vrouwenhaat en zelfs gerichte moorden pogen de democratische rechtsstaat en open samenleving aan te tasten en te polariseren.

Kritieke infrastructuur – op land en in de Noordzee – is een aantrekkelijk doelwit. Spionage en sabotage van communicatiekabels, energievoorzieningen, IT-systemen en andere publieke voorzieningen hebben impact op onze samenleving en ondermijnen het vertrouwen in instituties. Mogelijke positionering van kwaadaardige cyberactoren in kritieke infrastructuur vormt een groot risico voor het functioneren van de samenleving. De Nederlandse defensie-industrie, bedrijven, kennisinstellingen en wetenschappers zijn een potentieel doelwit van diverse statelijke actoren die (heimelijk) hoogwaardige, al dan niet militair relevante, technologie proberen te verwerven. Daarnaast kunnen (waarnemingen van) drones het luchtverkeer ontregelen en platleggen. Ook ziekenhuizen en medische AI-systemen zijn doelwitten van cyberaanvallen.

Het digitale dreigingslandschap wordt bovendien steeds diverser en onvoorspelbaarder. Een grote verscheidenheid aan cyberaanvallen is aan de orde van de dag. Cybercapaciteiten nemen toe en er vindt vermenging plaats tussen statelijke actoren, cybercriminelen en andere kwaadwillenden. Het digitale dreigingslandschap wordt hierdoor complexer terwijl door verdergaande digitalisering het risico voor onze samenleving toeneemt.[13]

Deze activiteiten zullen toenemen en ook onderdeel zijn van een mogelijk militair conflict; onze afschrikking in het hybride domein moet daarom worden versterkt door onze weerbaarheid te verhogen en (proactieve) tegenmaatregelen. Daarbij is duidelijk dat interne en externe veiligheid met elkaar verweven zijn.[14] Een weerbare samenleving helpt in de eerste plaats om een conflict te voorkomen. Het maakt Nederland minder kwetsbaar, schrikt statelijke actoren af en ontmoedigt hen om Nederland te raken. In het uiterste geval moeten we kunnen beschermen wat ons dierbaar is.[15]

1.3 Economische veiligheid, technologie en vervagende scheidslijnen

De scheidslijnen tussen economisch, buitenland- en veiligheidsbeleid vervagen snel. Domeinen als defensie, economie, energie en technologie raken steeds sterker vervlochten. Zo heeft strategische competitie op het gebied van technologie effect op onze veiligheid, nu en in de toekomst. Industriebeleid wordt belangrijker voor concurrentievermogen en strategische autonomie. Nederland en Europa kampen met risicovolle strategische afhankelijkheden, ook op gebied van defensie, technologie, energie en kritieke grondstoffen. Landen gebruiken deze (risicovolle) strategische afhankelijkheden steeds vaker om andere landen onder druk te kunnen zetten. De inzet van economische instrumenten door statelijke actoren kunnen grote gevolgen hebben voor Nederland. Het leven kan duurder worden door (handels)conflicten, exportrestricties of verhoogde energieprijzen.

Wat betreft technologie en kennis behoort Nederland tot de wereldtop. Dat biedt economische en diplomatieke voordelen, maar maakt onze bedrijven en kennisinstellingen tegelijkertijd strategisch doelwit en kwetsbaar voor druk van buitenaf. Verschillende landen proberen actief Nederlandse kennis en technologie te verwerven via economische spionage en ongewenste overnames en investeringen. Dit tast onze economische veiligheid aan. Bedrijven en kennisinstellingen zijn kwetsbaar voor ongewenste kennis- en technologieoverdracht. Daarom voert het kabinet kennisveiligheidsbeleid.

Technologie en innovatie zijn een kernonderdeel van strategische competitie: zowel de VS als China hechten groot belang aan het 'winnen' van de AI-race. Technologisch leiderschap kan zich vertalen in een voorsprong bij militaire toepassing van AI en andere opkomende technologieën. Deze technologieën, zoals quantumtechnologie, drones en robotica, veranderen de oorlogvoering ingrijpend. AI-gestuurde tools verlagen de drempel voor deze operaties, maken ze moeilijker te detecteren en stellen ook actoren met beperkte middelen in staat ze op grote schaal uit te voeren. Daarnaast brengt AI bredere maatschappelijke en veiligheidsrisico's met zich mee zoals AI-gedreven cyberaanvallen en desinformatiecampagnes, maar ook systemen die onvoorspelbaar gedrag vertonen en die vragen oproepen over de menselijke controle daarover. Geavanceerde AI-modellen bepalen daarmee in toenemende mate wie een informatievoorsprong heeft in zowel

defensieve en offensieve operaties. Tegelijkertijd is toegang tot de meest geavanceerde modellen op dit moment nog geconcentreerd bij een beperkt aantal bedrijven.

De dominantie van een aantal grote technologiebedrijven met marktmacht en afhankelijkheid van cloud, software en digitale platforms is een risico voor de publieke infrastructuur, de veiligheid van gevoelige data en de continuïteit van publieke dienstverlening. Ook de ruimte is in toenemende mate een strategisch én betwist domein. Het gebruik van de ruimte is van essentieel belang voor onze samenleving, de nationale veiligheid en open strategische autonomie van Nederland en Europa. Tegelijkertijd komt de ruimteketen steeds meer onder druk te staan door toenemende dreigingen en risico's.

1.4 360 graden-veiligheidsrisico's

De veiligheid van Nederland is onlosmakelijk verbonden met die van Europa; oorlog, conflict en dreigingen aan de randen van Europa raken onze veiligheid en welvaart direct. Geopolitieke rivaliteit werkt door in andere regio's, waar Rusland en China hun invloed en wereldbeeld trachten te bevorderen, onder meer in het mondiale Zuiden. De VS stelt de eigen kernbelangen centraal en investeert bilateraal in een beperkt aantal partners.

Geopolitieke spanningen kunnen cruciale handelsstromen verstoren, met name rond maritieme *choke points*. Dit levert voor Nederland als open handelsnatie risico's op, onder meer voor maritieme veiligheid en vrije doorvaart in de Rode Zee, Straat van Hormuz, Zuid-Chinese Zee, Straat van Taiwan, en Oost-Chinese Zee. Nieuwe polaire vaarroutes en het Arctisch gebied krijgen toenemende strategische betekenis. Mondiale tegenstrevers manifesteren zich daar op manieren die Nederlandse en Europese belangen raken en blijvende solidariteit met bondgenoten vergen.

De negatieve *spill overs* van conflict, rivaliteit en instabiliteit in Afrika en het Midden-Oosten versterken niet alleen de armoedespiraal voor mensen in deze landen, maar raken ook het nabijgelegen Europa. Irreguliere migratie, terrorisme en ondermijnende criminaliteit kunnen ook de Europese belangen raken.

Veiligheid raakt ook weerbaarheid en stabiliteit van samenlevingen als geheel, inclusief individuele vrijheden en sociaal-maatschappelijke cohesie. Polarisatie, desinformatie, radicalisering en afnemend vertrouwen dragen bij aan de ontwrichting van de democratische rechtstaat. Conflict-gerelateerd seksueel geweld destabiliseert gemeenschappen.

Via de CAS-landen heeft het Koninkrijk een directe rol in de mondiale zuidelijke flank. Ontwikkelingen wereldwijd kunnen de strategische belangen van het Caribisch deel van het Koninkrijk raken. De instabiliteit in Venezuela kan een bedreiging vormen voor de veiligheid van het Caribisch deel van het Koninkrijk. Voor het Caribisch deel van het Koninkrijk zijn daarnaast de volgende dreigingen van belang: geopolitieke invloed in de regio (o.a. telecom, havens, investeringen); buitenlandse inmenging via economische afhankelijkheden; cyberdreigingen gericht op vitale infrastructuur; maritieme veiligheidsrisico's; en internationale georganiseerde criminaliteit.[16] Tegelijkertijd manifesteren geopolitieke druk, buitenlandse beïnvloeding en veiligheidsrisico's zich niet uniform binnen het Caribisch deel van het Koninkrijk. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de verschillen tussen Aruba, Curaçao en Sint Maarten.

Theaters zijn wereldwijd verbonden, hierdoor is een 360 graden-blikveld noodzakelijk. Niet alleen geografisch maar ook op uiteenlopende drijfveren van instabiliteit die onze veiligheidsbelangen raken. Zoals uiteengezet in de Beleidsbrief Buitenlandse Zaken betekent dit dat we als Nederland onze invloed en instrumenten strategisch inzetten: diplomatie, handel, ontwikkelingssamenwerking en defensie.

2. Strategisch doel: Versterkte Europese veiligheid via de NAVO, EU en partnerschappen

Doel 2030:

Een stevige Europese veiligheidsarchitectuur, bestaande uit een krachtige NAVO, een sterke EU en effectieve partnerschappen. Europa neemt in grote mate verantwoordelijkheid voor de veiligheid op het eigen continent. De NAVO straalt eenheid uit en heeft haar afschrikking verder versterkt. De EU kan daadkrachtig handelen en besluitvorming wordt in mindere mate belemmerd door nationale veto's. Met effectieve partnerschappen versterken we onze eigen veiligheid.

Nederland en Europa moeten snel veel sterker worden om zichzelf te beschermen en onze positie in het buitenland te versterken. We moeten – samen met Europese partners – beter weerbaar zijn tegen hybride dreigingen en tegelijkertijd voorbereid zijn op oorlog. Hoe minder kwetsbaar we zijn, des kleiner wordt de kans dat Nederland daadwerkelijk onderdeel wordt van een gewapend conflict. Door onze weerbaarheid tegen militaire en hybride dreigingen te vergroten, schrikken we statelijke actoren af en ontmoedigen hen om Nederland te raken. Ook is langdurige steun noodzakelijk voor het land dat momenteel ook vecht voor onze Europese vrijheid: Oekraïne. Europa neemt al meer verantwoordelijkheid voor de eigen veiligheid, defensie en afschrikking, maar versnelling is nodig via de NAVO, de EU - waar nodig in kopgroepen.

Een **krachtige trans-Atlantische alliantie** met daarbinnen een grotere Europese rol, vormt het fundament voor onze Europese veiligheid. Europa en Nederland willen en zullen meer verantwoordelijkheid nemen binnen de NAVO voor Europese veiligheid. In een context waarin de NAVO disproportioneel afhankelijk is van de VS en Washington een groter beroep doet op Europese bondgenoten, is deze Europese verantwoordelijkheid bovendien noodzakelijk. Nederland wil vooroplopen in het realiseren van een sterk Europa binnen de NAVO. Groei naar 3,5% defensie-uitgaven en 1,5% bredere defensie-gerelateerde uitgaven van het bruto binnenlands product in 2035 is een belangrijke katalysator. Capaciteiten en effectieve *governance* zijn cruciaal. Met Europese bondgenoten en de VS moeten we in gesprek over een versnelde *burden shift* wat betreft verdediging van het continent, zonder gaten in de afschrikking te laten ontstaan. Dit vergt de bereidheid tot het aangaan van een langjarige financiële, politieke en militaire verantwoordelijkheid. De relatie tussen de NAVO en Rusland blijft naar verwachting onder spanning staan, waarbij rekening gehouden wordt met aanhoudende Russische escalatie – bijvoorbeeld door verdere luchtruimschendingen. Nederland zal een actieve rol spelen bij het formuleren van een effectieve en eensgezinde NAVO-respons.

Nederland steunt een **grotere rol van de EU op het gebied van veiligheid en defensie**. De EU speelt een belangrijke rol op het gebied van financiering, vereenvoudigen van wetgeving en coördinatie van defensie-initiatieven van lidstaten. Belangrijkste overkoepelende initiatieven zijn *Defence Readiness 2030* en de *European Security Strategy* die op dit moment wordt ontwikkeld. Nederland speelt een actieve en constructieve rol bij de verdere ontwikkeling en implementatie van EU-initiatieven op het gebied van veiligheid en defensie. We steunen of benutten programma's ter stimulering van de defensie-investeringen zoals het Europese SAFE-instrument voor defensieleningen ('25), het Europese Defensie-industrieprogramma (EDIP, '25), het *European Defence Fund* (EDF) en het *European Competitiveness Fund* binnen het volgende MFK ('28-'34). Nederland bepleit daarbij steevast het belang van samenwerking met belangrijke partners zoals het VK, Canada, Noorwegen, de VS en waar mogelijk ook Turkije. Nederland zet zich in EU-verband in voor capaciteitsontwikkeling van EU-lidstaten, de zogeheten *Prioritised Capability Areas.* Nederland neemt daarbij een leidende rol op zich op het gebied van drones en counter-drones (samen met Letland en Kroatië). Ook neemt Nederland het voortouw op het gebied van militaire mobiliteit (samen met Duitsland en België): militaire verplaatsingen door Europa moeten veel sneller en soepeler kunnen plaatsvinden. In het kader van de *European Security Strategy* zal Nederland zich inspannen voor een sterke EU die ook bijdraagt aan een sterke NAVO en een

samenhangende aanpak die de vervlechting van economische en veiligheidsbelangen erkent. Nader gesprek moet plaatsvinden over de invulling van artikel 42.7 van het Verdrag van de Europese Unie, waarbij een heldere taakverdeling tussen de EU en de NAVO van belang is. In dit licht is Nederland voorstander van het verder operationaliseren van artikel 42.7. Concreet gaat het om een effectiever gebruik van het EU-instrumentarium en nadere uitwerking hoe de brede EU-toolbox effectiever ingezet en versterkt kan worden, onder meer op het gebied van sanctiebeleid, civiele bescherming en hybride dreigingen. Dit draagt bij aan een betere voorbereiding van de EU en EU-lidstaten op een crisis. Samenwerking met de NAVO is hierbij essentieel, waarbij onnodige duplicatie moet worden voorkomen. Om de geopolitieke uitdagingen waarmee de EU wordt geconfronteerd het hoofd te kunnen bieden, zet het kabinet in op het versterken en versnellen van de besluitvormingsprocedures binnen het Gemeenschappelijk Buitenland- en Veiligheidsbeleid (GBVB). In het kader van het GBVB pleit het kabinet voor gekwalificeerde meerderheidsbesluitvorming zodat daadwerkelijke besluiten makkelijker kunnen worden genomen. Samen met gelijkgezinde lidstaten zet Nederland zich hiervoor in.

Om het handelingsvermogen van Europa te versterken, zetten we in op **effectieve partnerschappen**. Met nieuwe partnerschappen en door verdieping van bestaande partnerschappen geven we de Europese verantwoordelijkheid vorm en bouwen we strategische afhankelijkheden af. Het gaat daarbij onder meer om de *Coalition of the Willing* (i.h.k.v. Oekraïne) en de *Joint Expeditionary Force (*JEF*).* We werken nauw samen met onze belangrijkste Europese partners ter versterking van een sterk Europa binnen de NAVO en de Europese veiligheid. Het gaat in het bijzonder om de E3 (Duitsland, Frankrijk en het VK), de *Nordics/Baltics* en belangrijke partners zoals Polen en Italië. Ook strategische samenwerking met partners in Azië is noodzakelijk. Nederland werkt daarbij toe naar hoogwaardige bilaterale veiligheidssamenwerking met Australië, Zuid-Korea, Japan en in beperkte mate met Nieuw-Zeeland. Daarnaast verkent Nederland veiligheidssamenwerking met India als onderdeel van het in mei jl. gesloten strategisch partnerschap. Nederland is in samenwerking met Europese partners, de VS, Canada en partners in de Indo-Pacific, beter in staat om potentiële agressors effectief af te schrikken wat vervolgens bijdraagt aan de Europese veiligheidsarchitectuur.

De NAVO en de EU, waar nodig ter versnelling via kopgroepen van landen, moeten zich gezamenlijk richten op aanpak van de belangrijkste veiligheidsuitdagingen waar wij als Europa voor staan: 1) een grotere Europese rol op het gebied van collectieve verdediging en afschrikking, 2) een effectieve aanpak van hybride dreigingen; 3) Oekraïne op alle fronten langdurig steunen en integreren in een Europese veiligheidsarchitectuur. Daarbij hebben we oog voor de verwevenheid van verschillende dreigingen (economisch, technologisch en militair) en behouden wij een 360-gradenaanpak die erkent dat externe en interne veiligheid met elkaar verweven zijn.

Veiligheidsdiplomatie is essentieel om deze doelstellingen te verwezenlijken. Door middel van veiligheidsdiplomatie versterken we de politiek-militaire inzet en we behartigen we de Nederlandse belangen op het gebied van defensie, wapenbeheersing, nieuwe technologie en economische veiligheid. Dit doen we met een geloofwaardige positie van Nederland in de NAVO en de EU. Het gaat onder andere om onderhandelingen binnen de Noord-Atlantische Raad ter voorbereiding op een NAVO-top. Besluitvorming in EU-verband over financiering voor de Europese defensie-industrie. Inspectie en verificatie van afspraken over kernwapens, chemische en biologische wapens binnen het IAEA en OPCW. Inzet op strategische communicatie en risicomanagement via de OVSE. Afspraken over hoe om te gaan met nieuwe technologie. Coalitievorming en vormgeven van samenwerking met prioritaire landen is hierbij essentieel. Veiligheidsdiplomatie is ook van belang voor het duiden van geopolitieke en veiligheidsontwikkelingen, en samenbrengen van netwerken samen – overheden, bedrijfsleven en kennisinstellingen.

Kortom: een forse investering in onze eigen Europese veiligheid is noodzakelijk: politiek, militair en diplomatiek. Veiligheid is niet gratis. Een zelfstandiger Europa vergt offers, financieel, economisch, maar ook met de bereidheid van eenieder om zich persoonlijk in te zetten voor onze weerbaarheid en vrijheid. We bevinden ons in het grijze gebied tussen oorlog en vrede en moeten afscheid nemen van een vredesmentaliteit en het vredesdividend dat Nederland decennialang heeft genoten. Dit vergt een generationele investering in de Europese veiligheid over alle fronten.

3. Actielijnen: Versterken, beschermen, steunen

3.1 VERSTERKEN Europese rol op het gebied van collectieve verdediging en afschrikking

Doelstellingen 2030

In 2030 is er een plan in uitvoering waarbij Europa het merendeel van de conventionele afschrikking en verdediging van het Europees continent op zich neemt. Dit wordt gerealiseerd door middel van een grote opbouw van (gemeenschappelijke) capaciteiten en een grotere militair-strategische rol in de NAVO. Strategische capaciteiten zijn in toenemende mate in Europees verband opgebouwd, bijvoorbeeld op gebied van *Intelligence, Surveillance and Reconnaissance* (ISR) en de verdediging tegen ballistische raketten. Overname van Amerikaanse capaciteiten is in nauwe coördinatie met de VS verlopen en verrassingen of gaten in de afschrikking en verdediging zijn voorkomen.

De Europese defensie-industrie is in 2030 in staat een aanzienlijk deel van de conventionele capaciteiten te produceren. In alle categorieën wapensystemen kan binnen Europa een volwaardige versie worden geproduceerd, of is het ontwikkelproces daartoe in gang gezet. Voor de benodigde continue doorontwikkeling van wapensystemen bezit Europa over een vooruitstrevend innovatie/tech-ecosysteem. Dit is bereikt door politiek leiderschap, financiële stimulering en afspraken over gezamenlijke aanschaf, ontwikkeling en productie.

Met bondgenoten geeft Nederland invulling aan een sterkere Europese dimensie van nucleaire afschrikking. Met dit oogmerk zal het kabinet ook het Franse aanbod voor een strategische dialoog over Europese nucleaire en conventionele afschrikking inhoud geven, hetgeen de veiligheid van het NAVO-grondgebied ten goede komt. Het Non-Proliferatie Verdrag vormt daarbij het juridisch kader. Een kernwapenvrije wereld blijft het uiteindelijke doel, maar zolang kernwapens bestaan zal de NAVO een nucleaire alliantie blijven.

Om ongelukken, misverstanden, onbedoelde of bedoelde escalatie te voorkomen, zet Nederland zich blijvend in voor zowel geloofwaardige afschrikking als wapenbeheersing (tweesporenbeleid). Wapenbeheersing en geloofwaardige afschrikking zijn conceptueel twee kanten van dezelfde medaille, maar het kabinet is zich ervan bewust dat de ruimte voor afspraken over wapenbeheersing deze periode zeer beperkt zal zijn.

Conventionele afschrikking en verdediging van Europa

Een grotere Europese rol binnen de NAVO is noodzakelijk. We investeren fors in onze eigen veiligheid en defensie. In 2030 investeert NL 2,8% van het BBP in defensie, en in 2035 is dat 3,5%. Europa moet binnen de NAVO het overgrote deel van de conventionele afschrikking en verdediging in Europa voor zijn rekening gaan nemen. Het *NATO Defence Planning Process* (NDPP) is leidend voor de opbouw van defensiecapaciteiten, en in goed overleg met de VS en andere bondgenoten wordt onderzocht hoe we een versnelde en realistische verschuiving van capaciteiten vorm kunnen geven. We zetten in op een verdere verzwaring van het Europese gewicht binnen de NAVO-(commando)structuur door meer Europeanen belangrijke NAVO-posities te laten vervullen. We versterken de Europese defensiecapaciteiten over de volle breedte en voeren gesprekken met partners over waar onze '*deterrence gap*' uit bestaat. Het overhevelen van verantwoordelijkheden en capaciteiten van de VS naar Europese bondgenoten dient zorgvuldig en in goed overleg met de VS en Europese bondgenoten te worden aangepakt, en vereist voldoende tijd voor Europa om de benodigde verschuiving gezamenlijk in te vullen. Het is zaak Europees handelingsvermogen te versterken en hierbij de VS maximaal betrokken te houden. Nederland zal partnerschappen zoeken binnen de NAVO om strategische prioriteiten te stellen en specifieke capaciteiten in te vullen.

Europese defensie-industrie

Meer verantwoordelijkheid voor de eigen Europese veiligheid van Europa vergt een sterke Europese defensie-industrie met hechtere samenwerking. Een versterkte Europese defensie-industrie is een randvoorwaarde voor Europese capaciteiten. Ook zetten we ons in voor meer Europese toeleveringsketens, met kansen voor het Nederlandse bedrijfsleven. Dit geldt ook voor technologieën als AI, halfgeleiders en quantum - in toenemende mate essentieel voor de militaire slagkracht - en de infrastructuur die daarvoor nodig is. Daarbij is internationale coördinatie en het doorbreken van nationale industriële belangen essentieel. We zetten binnen de NAVO, EU en partnerschappen pro-actiever in op vraagbundeling, coproductie en standaardisatie in lijn met de Nederlandse defensiestrategie voor industrie en innovatie. We zetten ons consequent en actief in voor de belangrijke rol van derde landen zoals het VK, Noorwegen, Canada, de VS en ook Turkije. Om ongewenste juridische beperkingen voor gereedstelling van de krijgsmacht en uitbouw van defensie-industrie weg te nemen houden we zowel op Europees als nationaal niveau wet- en regelgeving tegen het licht. We beschermen de Nederlandse defensie-industrie voor ongewenste kennis- en technologieoverdracht en mitigeren risicovolle strategische afhankelijkheden in de toeleveringsketens van defensiebedrijven.

We werken in kopgroepen ten behoeve van de Europese defensie-industrie, zowel op het gebied van productie, innovatie, inkoop, als ter versoepeling van productie. Nederland is in 2030 toegetreden tot het Verdrag van Aken inzake wapenexportcontrole. Het Verdrag bevordert defensiesamenwerking, specifiek de Europese ontwikkeling en productie van defensiecapaciteiten, tussen de verdragspartijen. We jagen de Europese defensie-industrie aan door meer gezamenlijk aan te schaffen (minimaal 40%) en meer Europees in te kopen (minimaal 50% in Europa en Nederland). Ook zet Nederland in op verdere convergentie van het wapenexportbeleid met als doel de Europese defensiesamenwerking te stimuleren. In lijn met het coalitieakkoord verkent het kabinet de mogelijkheid voor het oprichten van een intergouvernementeel defensiemechanisme ten behoeve van gezamenlijke financiering van aanbestedingen van defensiematerieel, vraagbundeling en harmonisatie van productstandaarden. We werken samen binnen wereldwijde coalities van gelijkgezinde landen met een competitief, innovatief productiesysteem. We werken binnen strategische industriële en onderzoeksallianties.

Europese dimensie van nucleaire afschrikking

Gezien de verslechterde internationale veiligheidssituatie is het van essentieel veiligheidsbelang dat de NAVO een geloofwaardige en effectieve nucleaire afschrikking behoudt. Een wereld waarin NAVO-bondgenoten eenzijdig ontwapenen en andere landen niet, is voor Nederland geen veiligere wereld. Zolang kernwapens bestaan, blijft de NAVO een nucleaire alliantie en blijft nucleaire afschrikking een essentiële rol spelen bij het behouden van strategisch evenwicht en het voorkomen van de inzet van kernwapens. We borgen de strategische veiligheid in Europa. Collectieve verdediging blijft de hoeksteen vormen van de Nederlandse veiligheidsinzet. De Amerikaanse nucleaire paraplu via de NAVO blijft het fundament van de nucleaire missie van de NAVO.

Nederland onderzoekt met relevante Europese partners op welke manier invulling gegeven kan worden aan een sterkere Europese dimensie van nucleaire afschrikking ter versterking van de NAVO en binnen de kaders van het Non-Proliferatieverdrag (NPV). Dit o.a. middels de Nederlandse invulling van de taak op het gebied van *Dual-Capable Aircraft* (DCA). Met dit oogmerk zal het kabinet ook het Franse aanbod voor een strategische dialoog over Europese nucleaire en conventionele afschrikking invulling geven. De beoogde samenwerking met Frankrijk is in lijn met de verplichtingen van het NPV.

Tegelijkertijd blijft Nederland, inzetten op behoud van het non-proliferatie acquis conform het NPV. Een kernwapenvrije wereld blijft het uiteindelijke doel. Het huidige tijdsgewricht vraagt echter wel om realisme ten aanzien van de ontwapeningsdoelen van het NPV.

Wapenbeheersing

Het kabinet is zich ervan bewust dat de ruimte voor afspraken over wapenbeheersing deze periode zeer beperkt zal zijn.

Tegelijkertijd hecht het kabinet ook in deze context waarde aan een zo concreet mogelijk invulling van dit begrip. Immers: wapenbeheersing en geloofwaardige afschrikking zijn conceptueel twee zijden van dezelfde medaille. Wapenbeheersing kan bijdragen aan de Europese veiligheid door misverstanden, ongelukken, gewilde en ongewilde escalatie en ongewenste wapenwedlopen te voorkomen. Dit door, onder andere, maatregelen om risico's te verminderen, internationale crisiscommunicatie te versterken, transparantie en vertrouwen te verhogen en, wanneer de geopolitieke context dit weer toestaat, verifieerbare afspraken over limieten en/of reducties. Wapenbeheersing staat dus niet gelijk aan wapenreductie maar gaat om meer dan dat: het managen van wederzijdse afschrikking en bewapening, via diplomatiek overleg en dialoog. Ook de NAVO benadrukt dat zij geen confrontatie zoekt en dat afschrikking hand in hand gaat met dialoog en risicoreductie.

We dragen bij aan processen die kunnen leiden tot nieuwe wapenbeheersingsmaatregelen die in lijn zijn met Europese belangen en ook aan afspraken over de toekomst van bestaande wapenbeheersingsstructuren (zoals de OVSE). Het gaat erom dat we een toekomstbestendige veiligheidsarchitectuur bewerkstellingen, in de NAVO, EU en ook OVSE-verband.

Chemische, biologische en radiologische wapens

We blijven inzetten op een wereld zonder chemische, biologische en radiologische wapens. We zijn partij bij belangrijke verdragen, zoals het Biologisch Wapenverdrag, en bij organisaties als de Organisatie voor het Verbod op Chemische Wapens (OPCW). We maken ons ook sterk voor maatregelen om de productie van deze wapens tegen te gaan en dragen bij aan behouden en versterken van internationale afspraken.

Kennisbehoud en -opbouw

We verhogen het nucleair & strategisch IQ. We investeren ook in kennis en expertise op het gebied van wapenbeheersing en maken ons sterk voor het op de internationale agenda houden van wapenbeheersing Dit maakt Nederland een kundige internationale gesprekspartner op het brede spectrum van Europese en mondiale veiligheid.

Internationale inlichtingensamenwerking en inlichtingendiplomatie

Het ministerie van Buitenlandse Zaken steunt, zowel vanuit het departement als relevante Europese posten, de intensivering van de diensten op inlichtingensamenwerking op Europees niveau.[17] Daarnaast trekt het ministerie van Buitenlandse Zaken in toenemende mate op met de diensten in het kader van inlichtingendiplomatie – het benutten van inlichtingen in het diplomatieke domein om gezamenlijk het effect van inlichtingen in de internationale context te vergroten.[18]

3.2 ***BESCHERMEN: Aanpak hybride dreigingen en versterkte weerbaarheid t.b.v. Europese veiligheid***

Beoogd resultaat in 2030:

In 2030 is er een versterkte inzet op het mitigeren van de verstorende impact van hybride en cyberdreigingen op onze samenleving. Hiervoor hanteren we een proactieve aanpak waarin offensieve, defensieve en weerbaarheidsmaatregelen worden genomen. Hierbij is in het

bijzonder aandacht voor de hybride dreigingen op de Noordzee. Er gaat specifieke aandacht uit naar het tegengaan van statelijke inmenging. Dit doen we met versterkt operationeel en diplomatiek optreden, in samenwerking tussen de diensten, de krijgsmacht, de NCTV, het Nationaal Cyber Security Centrum, de Politie, OM en het ministerie van Buitenlandse Zaken.

In 2030 is de Europese economische veiligheid versterkt. Hiertoe is geïnvesteerd in nationale en Europese capaciteiten, zijn robuuste productieketens bevorderd, technologie en kennis gericht beschermd en internationale partnerschappen, bijvoorbeeld op het gebied van grondstoffen of technologie, aangegaan. Dit doen we gezamenlijk met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en de NCTV.

In 2030 is de digitale technologische relevantie versterkt en loopt Nederland voorop op cruciale (civiel en militaire) technologische ontwikkelingen en waar het gaat om internationale afspraken voor beheersing van aan technologie verbonden risico's.

Proactieve aanpak op hybride en cyberdreigingen

Tegenstanders gebruiken hybride acties om ons te verzwakken, verdelen en ontwrichten. In (aanloop naar) een conflict houden we er verder rekening mee dat fasen van het conflictspectrum (hybride – militair) in elkaar overlopen en hybride acties onderdeel worden van een militair conflict (sabotage, informatie-operaties). Om Nederland te beschermen is dus nauwe samenwerking nodig op alle terreinen. De verbinding tussen veiligheid, economie, defensie, diplomatie, en handel is daarbinnen van belang. We bekijken veiligheid (intern/extern) op geïntegreerde wijze via een versterkte (maatschappelijke) weerbaarheidsaanpak (*'whole-of-society approach'*). Versterkte weerbaarheid heeft een afschrikwekkende werking. Daarom nemen we interdepartementaal weerbaarheidsverhogende maatregelen, in lijn met Europese en NAVO-richtlijnen, in coördinatie met de NCTV en Defensie. Hierbij zetten we ook in op een versterkte inzet rondom oefeningen zoals de NAVO *Crisismanagement Exercise* (CMX) om belangrijke inzichten en lessen op te doen om de crisisparaatheid te versterken.

Naast het versterken van weerbaarheid is het noodzakelijk om proactief tegenmaatregelen te kunnen nemen. Concreet bewegen we bij het tegengaan van hybride en cyberdreigingen toe naar een aanpak waarbij we reageren op de manieren en momenten die we zelf kiezen. Asymmetrische respons, het aangrijpen van drukpunten, terugslaan op andere terreinen of geografische gebieden en inzet van militaire middelen zijn potentieel onderdeel van onze politiek-militaire gereedschapskist. Die instrumenten beogen we zo veel mogelijk in coalitieverband in te zetten, in het bijzonder via de EU. Escalatiemanagement en strategische communicatie vormen – net zoals bij ons algehele respons - een centraal onderdeel van de proactieve aanpak. Om effectiever tegenwicht bieden aan landen die offensieve hybride (inclusief cyber-) campagnes uitvoeren tegen Nederland en zijn partners wordt het instrumentarium bestaande uit diplomatie, inlichtingen, defensie en weerbaarheid dichter bij elkaar gebracht. Hierbij hanteren we een kabinetsbrede aanpak, in lijn met de Nederlandse Cybersecurity Strategie (NLCS 2022-2028).

Voor het tegengaan van hybride dreigingen geven we nadere invulling aan de ontwikkeling en uitvoering van de strategieën van de EU en NAVO op dit terrein. Het doel is hierbij om geloofwaardige afschrikking te versterken door tegenmaatregelen die kosten voor dreigingsactoren verhogen (o.a. via sancties, visumbeleid, publieke attributie, strafrechtelijke vervolging en verstoring). Hierbij zullen we het indienen van sanctievoorstellen binnen het sanctieregime gericht op Russische hybride dreigingen alsook het landen-neutrale cybersanctieregime verder intensiveren. We dragen daarnaast actief bij aan de doorontwikkeling van het EU-sanctie-instrumentarium op het gebied van hybride dreigingen.

Binnen onze aanpak is er in het bijzonder aandacht voor de Noordzee. Ruim voor 2030 (in 2027) zijn we met onze internationale partners in staat om adequaat te reageren op (hybride) dreigingen op de Noordzee en deze daarmee te ontmoedigen. Hier ligt de nadruk op de bescherming van kritieke infrastructuur (zoals onderzeese kabels en buisleidingen). Nationale wetgeving wordt met urgentie aangepast om handelingsopties op de Noordzee te vergroten.[19] Dit dient ter bescherming

van onze vitale belangen, maximale bestraffing van agressie door intensievere sanctiehandhaving en een effectieve aanpak van de schaduwvloot.

Indien er sprake is van statelijke inmenging schromen we niet om stevig op te treden.[20] Bovenop de oprichting van de nationale FIMI-detectieorganisatie om buitenlandse informatiemanipulatie en -inmenging tegen te gaan, versterken we de Europese aanpak om informatiedreigingen te adresseren. Dit is cruciaal voor vertrouwen in democratische instituties en sociale cohesie. We doen dit met een kopgroep van landen, binnen de EU en ook de Raad van Europa. Ook bundelen we onze krachten met partnerlanden om informatiedreigingen en ongewenste buitenlandse inmenging tegen te gaan, onder meer via het *G7 Rapid Response Mechanism.*

We dragen bij aan de versterking van de digitale veiligheid van onze bondgenoten en partners, primair binnen de NAVO en EU, met ook oog voor partners zoals Oekraïne, Moldavië en Armenië. Uitgangspunt is gebruik te maken van het diplomatiek instrumentarium en van inlichtingendiplomatie. In de komende jaren zullen wij strategische partnerschappen sluiten gericht op het tegengaan van hybride dreigingen (inclusief cyber) met landen die we niet tot onze traditionele partners rekenen.

Waar relevant werken we samen met nationale partners. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties werkt met o.a. het ministerie van Buitenlandse Zaken, de NCTV en het ministerie van Defensie aan de oprichting van een organisatie voor de detectie van buitenlandse informatiemanipulatie en inmenging. Deze organisatie zal informatiedreigingen gericht op ondermijning van de democratische rechtsstaat en aantasting van (inter)nationale veiligheid permanent analyseren. Deze analyses zullen onze respons op buitenlandse informatiemanipulatie en -inmenging inclusief desinformatie voeden. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zet bovendien in op het vergroten van de weerbaarheid van de Nederlandse samenleving ten aanzien van statelijke inmenging. Dit door de bewustwording te vergroten bij (lokale) professionals en inwoners.[21] Specifiek voor cyber zijn de Wet weerbaarheid kritieke entiteiten en de Cyberbeveiligingswet van belang. Deze wetten dragen in belangrijke mate bij aan de fysieke en digitale weerbaarheid van belangrijke entiteiten en essentiële entiteiten, naar schatting ruim 8.000 bedrijven en organisaties in Nederland. De implementatie van deze wetten wordt gecoördineerd door de minister van Justitie en Veiligheid en treden in 2026 in werking. De Nederlandse Cybersecuritystrategie blijft een verbindend middel om partijen en belangen bij elkaar te brengen.

Europese positie op gebied van economische veiligheid

We bevorderen de eigenstandige Europese positie op het gebied van economische veiligheid. Dit doen we via een geïntegreerde aanpak langs drie sporen: '*protect'* (beschermen), '*promote'* (versterken) en '*partner'* (samenwerken). We bouwen risicovolle strategische afhankelijkheden in het economische domein af, onder andere door het opbouwen van eigen industriële capaciteiten en betrouwbare internationale toeleveringsketens. Het kabinet zet daarnaast ook onverminderd in op het tegengaan van ongewenste kennis- en technologieoverdracht. Hiertoe werken we nauw samen met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en ook de NCTV. Beleidsvorming op het gebied van economische veiligheid gebeurt in nauwe samenwerking met onder andere het bedrijfsleven en kennisinstellingen, zij hebben immers ook beter inzicht in hun toeleveringsketen en strategische afhankelijkheden. Bovendien werkt Nederland bilateraal, in EU-verband en internationaal intensief samen om economische veiligheidsrisico's gezamenlijk aan te pakken. Daarbij hoort ook een positieve grondhouding ten opzichte van handelsakkoorden en strategische partnerschappen met derde landen, bijvoorbeeld omdat deze bijdragen aan de diversificatie van toeleveringsketens. De waardeketens van de industrie zijn over het algemeen Europees en internationaal georganiseerd, daarom heeft sterke Europese samenwerking de voorkeur en wordt bij het aangaan van partnerschappen in eerste instantie gezamenlijk opgetrokken in EU-verband. Om het risico op het weglekken van sensitieve technologieën adequaat te adresseren zal per 1 januari 2027 de reikwijdte van Wet vifo uitgebreid worden met zes aanvullende technologieën. Voor de meest recente ontwikkelingen met betrekking tot de inzet van dit kabinet omtrent economische veiligheid verwijs het kabinet graag naar de betreffende Kamerbrief d.d. 24 april 2026.[22]

Vanwege de proliferatie van economische dwangmaatregelen en de verstrekkende gevolgen die dergelijke maatregelen kunnen hebben voor Nederland, werken we aan het versterken van internationale coalities om de gevolgen van economische dwang te mitigeren. Hierbij benutten we de economische kracht van de Europese Unie en zoeken we aansluiting bij het G7 anti-dwangplatform en via kopgroepen de diplomatieke respons op economische dwang vorm te geven.

Het kabinet in dit kader in op de transitie naar een gediversifieerd en weerbaar energiesysteem met groeiende nationale productie en opslag. Door de diversificatie en verandering van import is Nederland in toenemende mate beschermd tegen tekorten en wereldwijde prijsfluctuaties. Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat speelt hierin een aanjagende rol.

Technologieontwikkeling is voorbereid op de toekomst

We versterken de samenwerking tussen de Europese NAVO-landen op het gebied van technologieën die noodzakelijk zijn voor onze veiligheid. Nederland zal initiatieven aandragen om de NAVO-EU samenwerking verder te brengen, met het doel een sterker Europees innovatie/tech-ecosysteem op te bouwen. De EU is sterk op het civiele domein; betere aansluiting bij de behoeftestelling binnen de NAVO is nodig. Nederland zal hier een faciliterende rol spelen door de tech-ecosystemen samen te brengen.

We bouwen aan een grotere Europese digitale autonomie en tech-infrastructuur. Mede vanuit veiligheidsoogpunt neemt Nederland een voortrekkersrol waar het gaat om Europese technologie-ontwikkeling en initiatieven die op dit vlak genomen worden.[23] Het gaat om initiatieven die naast veiligheid ook bijdragen aan concurrentievermogen en weerbaarheid.[24] Speciale aandacht gaat uit naar terreinen waar technologische ontwikkelingen en toepassingen invloed hebben op onze veiligheid, zoals de impact van AI, drones, halfgeleider- en quantumtechnologie op defensie. Ook zetten we ons in voor interoperabiliteit van AI-systemen binnen Europese strijdkrachten en het versterken van samenwerking tussen civiele en militaire AI-innovatiekanalen om innovatie te versterken en productie te verhogen. Ook spant Nederland zich in voor afspraken in NAVO-verband over de interoperabiliteit van AI-systemen en minimumstandaarden voor menselijke controle bij autonome toepassingen.

We zetten in op vermindering van de risicovolle strategische afhankelijkheid op kritieke technologische infrastructuur. Streven daarbij is onder meer om te beschikken over gedeelde Europese capaciteiten voor detectie van en respons op AI-gedreven hybride operaties.

In het digitale domein hebben technische standaarden voor (nieuwe) technologieën een steeds grotere invloed op onze veiligheid. Deze standaarden worden vaak ontwikkeld door bedrijven of landen waarvan (geopolitieke) belangen niet noodzakelijk overeenkomen met Europese waarden en veiligheidsbehoeften. Met onze Europese inbreng spannen we ons in voor het voorkomen dat deze standaarden kwetsbaarheden bevatten die later misbruikt kunnen worden voor surveillancedoeleinden, digitale sabotage of grootschalige manipulatie van informatie. Standaarden zijn ook cruciaal voor versnelde adoptie en markttoegang voor onze defensie-industrie.

Nederland onderzoekt de mogelijkheid tot een internationale coalitie op het gebied van *compute governance* voor AI-gebruik en -toepassingen. Nederland zal dit doen samen met gelijkgezinde landen die ook een strategische positie bekleden in de AI-waardeketen. Zolang Europa niet over eigen geavanceerde AI-modellen beschikt, werkt Nederland tevens samen met EU-partners aan toegang tot noodzakelijke AI-capaciteiten. Nederland pleit daarnaast in de context van de Conventie over bepaalde conventionele wapens (CCW) voor bindende afspraken over minimumstandaarden voor menselijke controle bij autonome wapensystemen.

We zetten in op een strategische benadering van ruimteveiligheid. Om de dreiging van (nucleaire) anti-satellietwapens (ASAT) tegen te gaan, dragen we bij aan de ontwikkeling van diplomatieke responsopties nationaal, bilateraal en met de E3. Gezien het belang van de ruimte voor de versterking van onze defensie en afschrikkin g dragen we zorg dat nieuwe internationale kaders voldoende ruimte blijven bieden voor militaire activiteiten. Tegelijkertijd zetten we hiertoe in op de versterking van operationele nationale, EU- en NAVO-ruimtecapaciteiten en ontwikkeling van bijbehorende beleidskaders. Verdere versterking van de weerbaarheid van de ruimteketen vindt

plaats via de ontwikkeling van een interdepartementaal responsmechanisme voor ruimte-incidenten.

3.3 STEUNEN: Steun aan Oekraïne i.c.m. druk op Rusland

Beoogd resultaat in 2030:

Stabiliteit en veiligheid op het Europees continent zijn versterkt door de duurzame beëindiging van de oorlog in Oekraïne. Territoriale integriteit en soevereiniteit zijn verzekerd, inclusief vrijheid om over eigen toekomst te beschikken.

Een militair sterk Oekraïne dat onderdeel is van de Europese veiligheidsarchitectuur, daar ook een belangrijke bijdrage aan levert en in staat is om externe dreigingen af te schrikken en af te slaan.

Landen aan de Oostflank zijn militair sterk, bestand tegen conventionele en hybride dreigingen en in staat om samen met NAVO-bondgenoten externe dreigingen af te schrikken.

Europa weet zich adequaat beschermd tegen de voortdurende dreiging voor zijn veiligheid die uitgaat van Rusland.

Beëindiging oorlog in Oekraïne

De Russische agressieoorlog in Oekraïne is een uitputtingsslag geworden. Rusland is niet bereid de aanvallen op te schorten en maakt vooralsnog geen aanstalten om daadwerkelijk toe te werken naar een vredesakkoord. Het einddoel blijft een duurzame beëindiging van de oorlog in Oekraïne. Nederland steunt daartoe het vredesproces – met Europese deelname - in combinatie met langdurige militaire en politieke steun aan Oekraïne, en druk op Rusland.

Een militair sterk Oekraïne dat onderdeel is van de Europese veiligheidsarchitectuur

In elk scenario is substantiële steun voor Oekraïne in combinatie met druk op Rusland noodzakelijk. Militaire en niet-militaire steun zijn essentieel om Oekraïne in staat te stellen de Russische agressie te weerstaan. We zetten onze eigen militaire en financiële steun aan Oekraïne meerjarig en onverminderd voort. Dit doen we voor onze eigen veiligheid. De uitkomst van de Russische agressieoorlog in Oekraïne raakt direct aan onze kernbelangen en is bepalend voor de toekomstige Europese veiligheidsarchitectuur. Een militair sterk Oekraïne is ook in staat om een belangrijke bijdrage te leveren aan de Europese veiligheidsarchitectuur waar Nederland en andere Europese landen van profiteren.

Binnen de *Coalition of the Willing* nemen Europese landen, in nauwe samenwerking met de VS, de verantwoordelijkheid om bij te dragen aan een duurzame vrede, inclusief de daarvoor benodigde veiligheidsgaranties en militaire planning voor een mogelijke bijdrage daaraan. Daarbij is en blijft een sterk Oekraïne de belangrijkste veiligheidsgarantie. Ook indien er een vredesakkoord komt, is een sterke Oekraïense krijgsmacht essentieel om hernieuwde Russische agressie af te schrikken.

We integreren Oekraïne in de Europese veiligheidsarchitectuur. Oekraïne bevindt zich op een onomkeerbaar pad richting EU- en NAVO-lidmaatschap, waarbij de snelheid van toetreding wordt bepaald door de eigen verdiensten en het voldoen aan de geldende criteria. Nederland onderkent de geopolitieke dimensie van EU-uitbreiding, zonder daarbij afbreuk te doen aan de vereisten die aan EU-toetreding worden gesteld (Kopenhagencriteria). Het kabinet verwijst hier eveneens naar de Kamerbrief over de inzet op EU-uitbreiding en de toekomst van de Europese Unie.

Een eerlijke verdeling van politieke, financiële en militaire lasten is noodzakelijk. Nederland zet zich in voor EU-instrumentarium ten behoeve van Oekraïne en eerlijk gedeelde bijdragen, onder

andere aan de *Prioritized Ukraine Requirements List* (PURL) van de NAVO. Nederland zet zich in voor EU-instrumentarium ten behoeve van Oekraïne, ook omdat dit ervoor zorgt dat de financiële last van deze steun naar rato onder lidstaten wordt gedeeld. Ook steunen we Oekraïne via de civiele EU-missie EUAM Oekraïne en door Oekraïense militairen te trainen via de EU-missie EUMAM.

We incorporeren doorlopend de geleerde lessen ten aanzien van moderne oorlogsvoering en innovaties uit Oekraïne in het Europese veiligheidsbeleid. De lessen uit de oorlog in Oekraïne maken Europa sterker op het gebied van strategie, besluitvorming, capaciteiten en innovatie en de defensie-industrie. Oekraïne trekt continu lessen ten aanzien van moderne oorlogsvoering en heeft – samen met Nederland en andere partners - sinds de start van de Russische agressieoorlog enorm geïnvesteerd in productie en innovatie door de Oekraïense defensie-industrie. De Oekraïense defensie-industrie kan hierdoor een belangrijke bijdrage leveren aan de Europese veiligheid en het versterken van de Europese defensie-industrie, waaronder op het gebied van drones. We zetten ons daarom in voor integratie van de Europese en Oekraïense defensie-industrie, onder meer door het starten van coproductie in Nederland.

Druk op Rusland

We zetten druk op Rusland om het militair voortzettingsvermogen te verzwakken. Dit doen we via verschillende wegen. We zetten directe druk door middel van aanpak van de schaduwvloot, sancties en inzet op *accountability.* Ook zet Nederland zich actief in om zowel materiele als politieke steun vanuit derde landen aan Rusland te voorkomen. Het gaat in het bijzonder om landen zoals China, Iran, Belarus en Noord-Korea. Dit doet Nederland primair met Europese maar ook met andere internationale partners.

De relatie van de NAVO met Rusland zal waarschijnlijk verder onder spanning komen te staan, waarbij rekening gehouden wordt met aanhoudende Russische escalatie – bijvoorbeeld door verdere luchtruimschendingen. Het ministerie van Buitenlandse Zaken zal met het ministerie van Defensie een actieve rol spelen bij het formuleren van een effectieve, eensgezinde en proactieve NAVO-respons. Hierover is reeds meer detail gemeld in het hoofdstuk 'aanpak hybride dreigingen'.

Steun aan landen aan de Oostflank

Om bij te dragen aan een militair sterke oostflank, bestand tegen conventionele en hybride dreigingen, steunen we onze partners daar actief. Het gaat onder meer om de NAVO-bondgenoten aan de oostflank (Finland, de Baltische Staten, Polen, Roemenië) en NAVO-partners zoals Moldavië en Bosnië-Herzegovina. We versterken veiligheidssamenwerking met landen in Oost-Europa, de Balkan en Zuidelijke Kaukasus. We dragen militair bij aan de EU-missie EUFOR Althea en aan de NAVO *Multinational Battlegroup* in Litouwen.

We dragen bij aan een verhoogde cyberweerbaarheid door middel van technische ondersteuning, kennisuitwisseling en versterking van cybercapaciteiten bij nationale autoriteiten van landen aan de Oostflank, maar ook via regionale en bilaterale cyberdialogen en de OVSE. We blijven financiële middelen beschikbaar stellen voor steun aan de belangrijkste partners buiten de EU en NAVO, in het bijzonder Oekraïne en Moldavië, ten behoeve van hun digitale veiligheid en weerbaarheid tegen hybride dreigingen. We vormen partnerschappen met landen buiten EU en NAVO voor de (diplomatieke) responsopties tegen cyberoperaties afkomstig uit Rusland en China.

3.4 360-GRADENAANPAK voor de Nederlandse belangen wereldwijd

Beoogd resultaat in 2030

Met Nederlandse militaire en diplomatieke inzet hebben we bijgedragen aan bondgenootschappelijke solidariteit, internationale crisisbeheersing en het behartigen van de

Nederlandse en Europese belangen. Het gaat daarbij om belangen op het gebied van migratie, terrorisme, (menselijke) veiligheid, economie en georganiseerde misdaad. We hebben ons in het bijzonder ingezet voor bescherming van de vrije doorvaart wereldwijd. Waar mogelijk zorgen we voor coördinatie van de inzet op stabiliteit en veiligheid in de randen rond Europa met het instrumentarium op het gebied van ontwikkelingssamenwerking. Hierbij ligt ook nadruk op conflictpreventie: op plekken waar spanningen (dreigen te) escaleren in gewapend conflict dat de Nederlandse veiligheidsbelangen raakt, hebben we bijgedragen aan conflictbemiddeling en facilitatie van dialoog, onder meer via een toegewijde *Mediation Support Unit*. De internationale rechtsorde blijft het kader.

Missies en operaties blijven een belangrijk instrument van het Nederlandse veiligheidsbeleid. Multinationaal en met partners (binnen en buiten Europa, in EU-, NAVO- OVSE-, en VN-kader) behartigt Nederland zijn belangen, inclusief bondgenootschappelijke solidariteit en signaalwerking richting geopolitieke tegenstrevers. Vanwege de prioriteitstelling op de veiligheid in Europa zal deze inzet vaker dan voorheen kleinschalig of kortdurend zijn. We kiezen daarbij voor gerichte civiele en militaire inzet, met nadruk op bijvoorbeeld training, capaciteitsopbouw, veiligheidssamenwerking met partners in de randen van Europa en het mondiale Zuiden en onze eigen informatiepositie. Voor NAVO-missies zetten we in op collectieve verdediging en afschrikking, aan de Oostflank en volgens de 360-gradenbenadering (incl. Noordflank/Arctisch gebied). Voor EU GVDB-missies pleiten we voor strategische keuzes op basis van EU-belangen, beschikbare capaciteiten en heldere doelen en kaders. Nederland levert civiele experts en politiefunctionarissen aan deze en andere missies, onder meer in VN-, OVSE- en coalitiekader. De bescherming van de vrije doorvaart wereldwijd is een prioriteit. Het kabinet zet zich in om de Nederlandse economische en veiligheidsbelangen in de Indo-Pacific te beschermen.

Een 360-gradenaanpak betekent ook: waar mogelijk vindt coördinatie plaats over de samenhang tussen militaire, civiele, diplomatieke en ontwikkelingsinstrumenten. Het is in prioriteitsregio's complementair aan (stabilisatie)missiebijdragen, investeren in conflictbemiddeling en vredesopbouw, [25] het bestrijden van conflict-gerelateerd seksueel geweld, in goed bestuur, rechtsorde en democratie. Een professionele veiligheidssector adresseert niet alleen de grondoorzaken van ongelijkheid en instabiliteit, maar draagt ook bij aan de resultaten van Nederlandse missiebijdragen door deze te verankeren in structurele hervormingen op de langere termijn. Daarmee geeft het kabinet tevens uitvoering aan Motie 36 180, nr. 219 - Van Ark/Van Lanschot over een geïntegreerde inzet op het gebied van defensie, diplomatie en ontwikkelingssamenwerking. Ontmijning is bovendien op veel plekken een belangrijke veiligheidsvoorwaarde voor terugkeer van ontheemden en economisch herstel. Ook blijven we ons hard maken voor waarborgen binnen het humanitair oorlogsrecht, waaronder de bescherming van burgers en hulpverleners. Duurzame vrede en veiligheid zijn gebaat bij een mensgericht beleid. Maatschappelijke organisaties en lokale netwerken hebben een belangrijke rol als dragers van vertrouwen en verbinding en dragen bij aan sterke gemeenschappen. Als onderdeel hiervan moeten we ook investeren in het nationaal en internationaal versterken van democratie, mensenrechten en de internationale rechtsorde. Deze zijn immers van belang om zowel conflict te voorkomen als vrede te herstellen. We hebben ook partnerschappen nodig om stabiliteit in landen om ons heen te bevorderen en daarmee risico's op conflict te verkleinen.

Tegelijkertijd moeten we ook met landen blijven samenwerken met wie we gemeenschappelijke belangen hebben en die niet al onze waarden delen. Het kan dan gaan om gemeenschappelijke belangen op het gebied van veiligheid, economie, grondstoffen en energie.

Voor de aanpak van grensoverschrijdende misdaad werken we samen met bron- en transitlanden van drugscriminaliteit, evenals met Europese partnerlanden. De bredere diplomatieke inzet moet ook de effectiviteit van nationale veiligheidspartners (Douane, Politie, KMar, OM) vergroten. Ook werken we via ons postennet aan capaciteitsopbouw in landen in de ring rond Europa om zelf grensoverschrijdende ondermijnende criminaliteit aan te pakken (o.a. via de Europese Vredesfaciliteit (EPF), OVSE en bilateraal).

Nederland draagt bij aan een effectieve (nationale, Europese en internationale) inzet op contraterrorisme (CT). In lijn met de Nationale Contraterrorismestrategie vindt een samenhangende inzet plaats van gerichte preventie, repressie en herstel indien terroristisch geweld heeft plaatsgevonden.[26] De toenemende veranderlijkheid van wereldwijde terrorismedreiging vraagt een wendbare inzet: Nederland onderhoudt daarom een deskundig (inter)nationaal netwerk. We signaleren nieuwe mondiale dreigingen, fenomenen en trends die onze nationale veiligheid raken en ondersteunen terrorismebestrijding door diplomatieke inzet. We zetten ons met name via multilaterale fora in, waaronder de EU, VN, Anti-ISIS-coalitie en het *Global Counterterrorism Forum* (GCTF). Verder zijn terrorismesancties tegen individuen en organisaties een belangrijk instrument. We werken samen met operationele partners zoals Europol en Interpol. Daarnaast vindt internationale samenwerking plaats in het signaleren van terroristische reisbewegingen. Daar waar mogelijk en daar waar bilaterale belangen en actualiteit een belangrijke rol spelen, zullen we ons inzetten om vanuit NL extra inspanningen te plegen. We zetten diplomatie in rond uitreizigers en terrorismeveroordeelden. De nationale aanpak van terrorisme strekt van lokaal niveau naar internationale samenwerking, waarin de NCTV een coördinerende rol vervult. Hiermee geven we op efficiënte wijze invulling aan gecoördineerde, internationale inzet, die gericht is op het vergroten van onze nationale veiligheid.

Eindnoten

[1] Defensienota 2026 (nog te publiceren). Zie tevens Kamerstuk 31 125, nr. 134 (Defensie Strategie voor Industrie en Innovatie 2025-2029).
[2] O.a. in het kader van de kabinetsinzet economische veiligheid (105982863), Kamerstuk 31.125, nr. 302.
[3] Zie ook Veiligheidsstrategie voor het Koninkrijk der Nederlanden 2023-2029, Kamerstuk 30 821, nr. 178.
[4] Beleidsbrief Buitenlandse Zaken, 24 april 2026, BZ2627455, Kamerstuk 36 800 V, nr. 103.
[5] Rijksbrede Risicoanalyse Nationale Veiligheid (Analisten Netwerk Nationale Veiligheid 2022), Kamerstuk 30821 nr. 165.
[6] De integrale koers in de Veiligheidsstrategie omvat zowel de interne als externe veiligheidsdimensies.
[7] De voorgestelde initiatieven en intensiveringen in deze internationale veiligheidsstrategie passen binnen de bestaande budgettaire kaders.
[8] Kamerstuk 31 125, nr. 134 (Defensie Strategie voor Industrie en Innovatie 2025-2029).
[9] Zie ook de kabinetsinzet economische veiligheid (105982863), Kamerstuk 30 821, nr. 302.
[10] Dreigingsbeeld Statelijke Actoren 2025 van MIVD, AIVD en NCTV, Kamerstuk 30 821, nr. 305.
[11] Trendanalyse Nationale Veiligheid 2024 (2024D26746), Kamerstuk 30 821, nr. 231.
[12] Jaarverslag MIVD 2025, zie Kamerstuk 29 924, nr. 295.
[13] Cybersecuritybeeld Nederland (CSBN) 2025, NCTV, Kamerstuk 26 643, nr. 1437.
[14] Zie ook de Veiligheidsstrategie voor het Koninkrijk der Nederlanden 2023-2029, Kamerstuk 30 821, nr. 178.
[15] Kamerbrieven weerbaarheid, o.a. 12 december 2025, Kamerstuk 30 821, nr. 326.
[16] De Rijksbrede veiligheidsstrategie 2023-2029 blijft leidend voor de veiligheidsinzet in het Caribisch deel van het Koninkrijk.
[17] Zie ook Jaarverslag AIVD 2025, Kamerstuk 30 977, nr. 177.
[18] Jaarverslag MIVD 2025, Kamerstuk 29 924, nr. 295.
[19] Door het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat en het ministerie van Justitie & Veiligheid, in samenwerking met het ministerie van Defensie en het ministerie van Buitenlandse Zaken.
[20] We benutten daarbij onder meer het Rijksbreed Responskader hybride dreigingen.
[21] Het gaat onder meer om het faciliteren van weerbaarheidstrajecten bij gemeenten, stimuleren en organiseren van dialoog tussen gemeenschappen en experts en versterken de kennispositie van gemeenten, gemeenschappen/maatschappelijke organisaties en (vermeend) slachtoffers van buitenlandse inmenging.
[22] Zie Update Voortgang Kabinetsinzet Economische Veiligheid, Kamerstuk 30821, nr. 332.
[23] Zie ook de Nationale Technologiestrategie, Kamerstuk 33 009, nr. 140.
[24] Zoals een initiatief van een aantal Europese CEO's, geleid door ASML, genaamd de *Tech Creators Coalition*.
[25] Onder andere met het Nationaal Actieplan 1325 over vrouwen, vrede en veiligheid, Kamerstuk 26 150, nr. 190.
[26] De Nationale Contraterrorismestrategie wordt op dit moment geactualiseerd door de NCTV. De nieuwe Nationale Contraterrorismestrategie zal lopen van 2027-2030.